

Gerelyes Ibolya

A PÉCS-BÁNYATELEPI XVI. SZÁZADI KINCSLELET

Éppen ötven éve, hogy Vattai Erzsébetnek a budapesti leletről írott, máig meg nem haladott cikke megjelent a Budapest Régiségei hasábjain (VATTAI 1955, 207–217). Az azóta eltelt évtizedekben számos, a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményébe az elmúlt kétszáz évben bekerült kincsleletet elemző tanulmány látott napvilágot.¹ E lelet együttesek feldolgozását kétségtelenül megnehezíti az a tény, hogy a bekerülés után az érem-anyagot az ötvöstárgyaktól, illetve a pénzleletet rejtő edénytől elválasztották, beleltározáskor pedig nem mindig jelölték egyértelműen, hogy a kincshez éremlelet, illetve fordítva, az érmekekhez ötvöstárgyak is tartoztak.² E hagyománynak megfelelően a kutatás, illetve a megjelenő közlemények meglehetősen mereven szétválasztják a kincsleletek ötvöstárgyait és érmeit. Nyilvánvaló azonban, hogy a két adatsor egymást kiegészítve hordoz valóságos információkat az elrejtés körülményeiről, az illetve elrejtő személyéről.³ E tekintetben példamutató Vattai Erzsébet fent idézett tanulmánya, amelyben a szerző az érmekek és ötvöstárgyakat egységként kezelte, és ilyen módon próbált az elrejtés időpontjára és körülményeire vonatkozó következtetéseket levonni (VATTAI 1955, 212–214).

Az alábbiakban ismertetendő Pécs-bányatelepi kincslelet mind az érem- mind pedig az ötvös-anyag tekintetében eltér az átlagostól, a két alkotóelem együttes közlése és elemzése feltétlenül tanulságos.⁴

A lelet nem ismeretlen a magyar nyelvű szakirodalomban. Az 1936-ban előkerült együttes gyűűit Hlatky Mária már 1938-ban ismertette (HLATKY 1938, 84–85, VIII. t. 82–84.) Az érmekek 1942-ben kerültek közlésre (NK 41 (1942) 68). Az ezüstkapcsokra analógiaként Vattai Erzsébet hivatkozott a budapesti leletet, a gyűrűkre pedig Parádi Nándor az etei kincsleletet publikáló tanulmányában (VATTAI 1955, 217; PARÁDI 1970, 234), majd szerepelt Székely Györgynek a hódoltsági éremleletek összetételét vizsgáló cikkében (V. SZÉKELY 2002, 329, 331). Legutóbb Gyöngyössy Márton foglalkozott a lelethez tartozó érem-anyag összetételének kérdésével (GYÖNGYÖSSY 2004, 70).

A kincslelet tárgyainak leírása

– *Lánc, aranyozott ezüst* (Ltsz:1936.17) (1.kép)

A láncot 28 db, egymáshoz sima karikákkal kapcsolt szem alkotja, amelyek váltakozva két típust jelenítenek meg. Az egyik típus lapos, gyűrű-alakú tag, amelyet kör-alakban meghajlított rovátkolt lemezből alakítottak ki. A lemezt két oldalról hatszirmú virágot mintázó díszítmény zárja, amelynek ugyancsak virágot formázó közepéhez sima ezüstkariát forrasztottak. A másik típusú szemet négy darab „S”-alakban meghajlított, és összeforrasztott ezüsthuzal alkotja, amelyek szintén ezüstkariákkal kapcsolódnak a szomszédos szemekhez. A tárgy az ún. kosaras láncok típusába tartozik (KISS 2001, 36). Hasonló lánc került elő a kispetri leletben (záró év: 1600).⁵

– *Hajtű, aranyozott ezüst* (Ltsz:1936.18) (2. kép)

Hosszú, egyenes tű, gömb alakú fejjel. Ez utóbbit két, lapított félgömb alakú lemez alkotja, a felső lemezen filigrános díszítés látható, középen tokos foglalatban rubinkövel. A hajtű a 16. században elrejtett kincsleletek egyik jellegzetes darabja volt. Szinte pontosan ugyanilyen darabot tartalmazott a drégelypalánki,⁶ illetve a tolnai lelet (LOVAG–NÉMETH 1974, 226). Mindkét lelet érem nélkül került elő, az utóbbi elrejtésének időpontját 1597-re teszik a közreadók.

– *Kapocs fél, ezüst* (Ltsz:1936.19) (3. kép 1)

Kapocs pár akasztós darabja. Díszítését váltakozva apró levelek, illetve makk-szemek alkotják. A tárgy-típus a 16. századi kincsleletek egyik tipikus összetevője.⁷ Ismert a budapesti (záró év: 1526), az ecsegi (záró év: 1559), a drégelypalánki (VATTAI 1955, 209, 211, 217), és diósgyőri leletből (1600 után).⁸

– *Kapocs fél, aranyozott ezüst* (Ltsz: 1936.20) (3. kép 2)

Kapocs pár akasztós darabja. Az öntött, áttört, virágos-leveles indát formázó alaplemezre aranyozott ezüst huzalból kialakított, ugyancsak leveles ágat ábrázoló felépítményt, valamint profilból ábrázolt, papi ruhás férfialak figuráját forrasztották. Hasonló,

1. kép Pécs-Bányatelep: aranyozott ezüst lánc, 16. sz. második fele
Fig. 1 Pécs-Bányatelep. Necklace, silver, gilded. Late 16th century

2. kép Pécs-Bányatelep: aranyozott ezüst hajtű, 16. század második fele
Fig. 2 Pécs-Bányatelep. Hair-pin, silver, gilded. Late 16th century

ember alakkal díszített kapocs párok a budapesti - likavai, az ecsegi, illetve a drégelypalánki leletben is előfordultak (VATTAI 1955, 209, 217).⁹

– *Kapocs pár, aranyozott ezüst* (Ltsz: 1936. 21.a-b) (3. kép 3)

Az öntött, áttört, virágos-leveles indát formázó alaplemezeire ugyancsak leveles ágat formázó díszítmenyt forrasztottak. A kapocs fél akasztós darabjának közepén ötszirmú rozettába foglalt, karmos foglalatú gránátszem ül. A rozetta alatt és fölött szétnyíló kagyló, mellettük, valamint a darab csúcsán háromszirmú virágkehelybe illesztett fémgöngy látható. A kapocs pár hurkos tagja hasonló kiképzésű, azonban kisebb. E darabról az ötszirmú rozetta és a kagyló motívum hiányzik.

– *Kapocs fél, aranyozott ezüst* (Ltsz: 1936. 22) (3. kép 4)

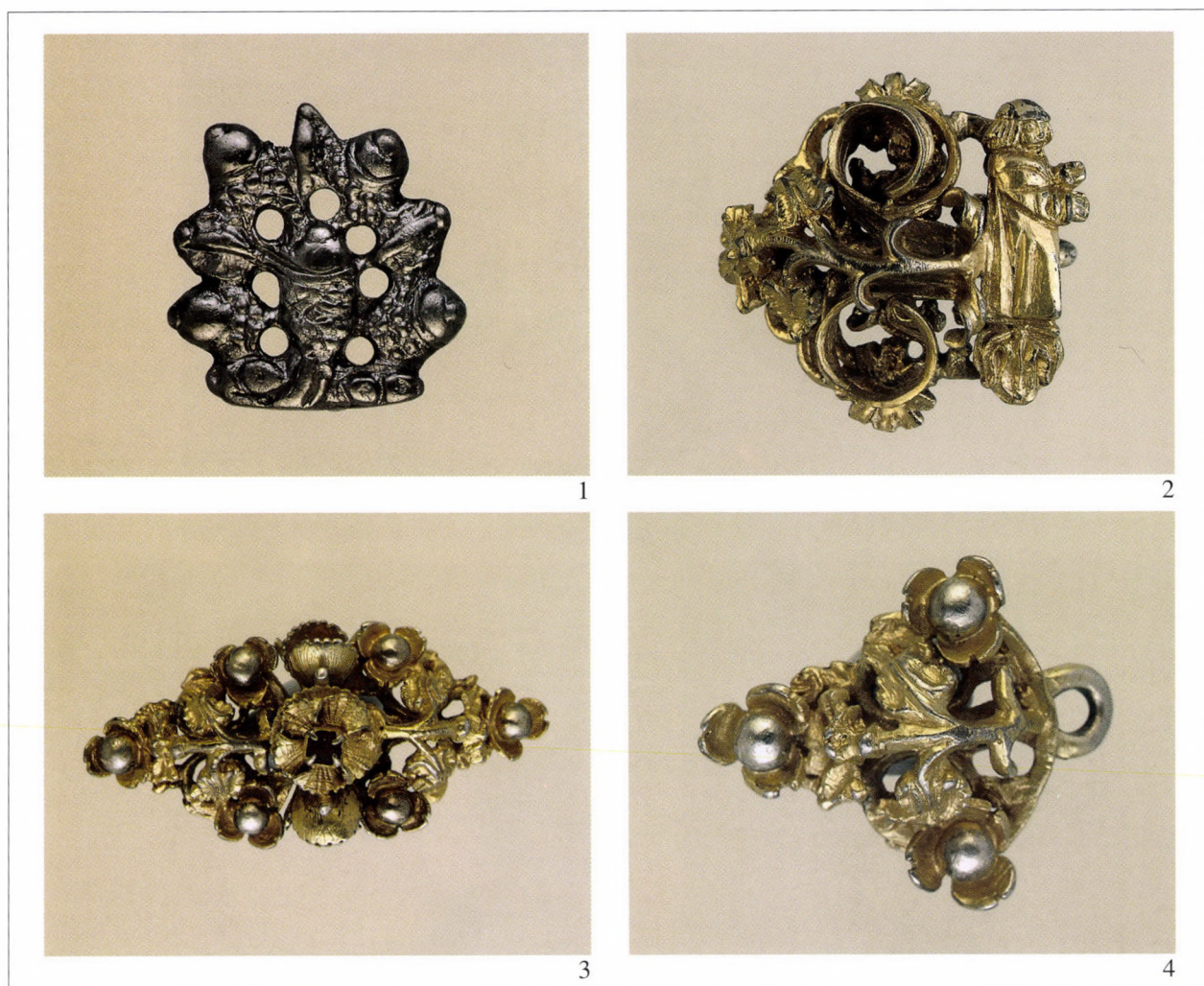
Kapocs pár hurkos darabja. Kiképzése pontosan megegyezik a fent leírt darabéval

– *Gyűrű, ezüst* (Ltsz: 1936. 23) (4. kép 1)

A sima ezüst karikához hátoldalán és peremén rovátkolt foglalat kapcsolódik, amelyben világos barna színű, csiszolatlan karneol kő ül. A tárgy a török gyűrűk egyszerűsített, balkáni jellegű változata.¹⁰

– *Gyűrű, aranyozott ezüst* (Ltsz: 1936. 24) (4. kép 1)

A sima ezüst karika felső szakaszán öntött, vésett leveles díszítés. Az ovális fej peremén függőleges rovátkolás, a foglalatban átlátszó kvarc-kő.

3. kép Pécs-Bányatelep. 1: ezüst kapocs fél, 16. század közepe; 2: aranyozott ezüst kapocs fél, 16. század közepe–második fele; 3: aranyozott ezüst kapocs pár, 16. század közepe–második fele; 4: aranyozott ezüst kapocs fél, 16. század közepe–második fele

Fig. 3 Pécs-Bányatelep. 1: Part of a clasp, silver. Mid 16th century; 2: Part of a clasp, silver, gilded. Mid 16th–late 16th century; 3: Clasp, silver, gilded. Mid 16th–late 16th century; 4: Part of a clasp, silver, gilded. Mid 16th–late 16th century

– *Pecsétgyűrű, aranyozott ezüst* (Ltsz:1936.25) (4. kép 2–3)

Öntött, három élben futó abroncsa két oldalán akantusz leveles díszítéssel kapcsolódik a gyűrű fejéhez. Az ovális alakú pecsételő fejen szív alakú címerpajzsban félhold és csillag fölött P M monogram látható, fölötte az 1575-ös évszám olvasható. A pecsétgyűrűk a 16. századi kincsletek jellegzetes tartozékának tekinthetők. Hasonlóan ovális alakú pecsételő fejjel látták el az állítólagosan a likavai várban talált – Vattai Erzsébet szerint a budapesti lelethez tartozó – ezüst gyűrűt (VATTAI 1955, 212), valamint a Lakócsa – pulkovapusztai lelet egyik gyűrűjét (záró év

1554).¹¹ Leegyszerűsített címer-képpel és monogrammal, ám nyolcszögletű pecsételő fejjel ellátott gyűrű tartozott az etei (PARÁDI 1970, 224) és a kispetri lelethez.¹²

– *Gyűrű, arany* (Ltsz:1936. 26) (4. kép 1)

Keskeny, törött abroncs karikája a fej két oldalán kiszélesedik, mintázata akantusz levelet formáz. A gyűrű fejében, nyolckaréjos foglalatban eredetileg „futó lovat ábrázoló karneol intaglió” volt, a kő azonban elveszett. A gyűrű fejének hátoldalán sugaras elrendezésben rovátkolt díszítés. Nem egyedülálló jelenség, hogy a 16. századi kincslet római gemmával díszített korabeli, illetve mind a foglalatot,

1

2

3

4

5

4. kép Pécs-bányatelep. 1: gyűrűk, 16. század második fele; 2–3: ezüst pecsétgyűrű, 1575;
 4–5: arany gyűrű, 16. század második fele
 Fig. 4 Pécs-Bányatelep. 1: Rings, Second half of the 16th century; 2–3: Seal-ring, silver. 1575;
 4–5: Ring, gold. Second half of the 16th century

mind pedig a gemmát tekintve római kori gyűrűt, vagy gyűrűket is rejtsen. A budapesti leletben kettő¹³ a kispetri leletben egy ilyen darab volt.¹⁴

– *Gyűrű, arany* (Ltsz: 1936. 27) (4. kép 1)

Öntött, huzalkarikája a fejhez kapcsolódó kiszélesedő szakaszán vésett akantusz levelekkel díszített. A kettős rovátkolással tagolt ovális alakú foglalatban achát kő ül; vésett mintázata: háromágú szigonyt tartó sellő.

– *Gyűrű, arany* (Ltsz: 1936. 28) (4. kép 4–5)

Öntött, a fejénél négy élben összefutó karikája nyolc-szögletű fejben folytatódik. A foglalatban nyolcszögletű, sötétzöld színű jáspis kő ül, vésett címerrel. A kettéosztott címerpajzsban felül csillag és félhold, alul hármás halmon madár alakja látható.

Nincs okunk kételkedni abban, hogy a leletet a saját földjén megtaláló tulajdonos minden darabot átadott – becslésre – a múzeumnak. A múzeum az ötvöstárgyakat az első, feltétlenül megszerzendő csoportba sorolta, és meg is tartotta. A jelenleg rendelkezésre álló együttest tehát teljesnek kell tekintenünk. Ennek fényében meglehetősen esetlegesnek tűnik az ötvöstárgyak összetétele, feltűnő a pár nélküli kapcsolatok száma. A bekerült darabok között nincs olyan tárgy típus – kivéve a törökös balkáni ezüst gyűrűt –, amely ne szerepelne más kincsleletben is. Az együttes tehát a tárgytípusok analógiái alapján több lelethez is köthető; egyértelműen beletartozik a 16. század második felének magyarországi kincshorizontjába. Az elrejtett ötvöstárgyakat illetően nem tekinthető egyedülállónak. Különlegessége az arany, illetve aranyozott ezüst tárgyak magas arányában, és a tárgyak minőségében rejlik.

A kincslelet érmei:

A lelet teljes egészéről, a meg nem váltott érmekről is jegyzőkönyv készült. Az alábbiakban e jegyzőkönyvet közlöm.¹⁵

„Utolsó évszám: 1580 Összesen: 87 db

Arany pénzek (többnyire dukát)

I. Mátyás

C.N.H.II. 204 A K-A	1 db
C.N.H.II. 204 A K-V	1 db
C.N.H.II. 204 A K-	1 db
C.N.H.II. 204 A n-	2 db
C.N.H.II. 208 A n-a	1 db
C.N.H.II. 208 A n-T	1 db

C.N.H.II. 208 A n-	1 db
C.N.H.II. 208 A n-	1 db
C.N.H.II. 208 A n-	2 db
C.N.H.II. 208 B n-	1 db
C.N.H.II. 208 G K-	1 db
C.N.H.II. 209 A n-T	2 db
C.N.H.II. 209 C K-P	2 db
C.N.H.II. 210 K-P	1 db

II. Ulászló

C.N.H. 255 A n-	1 db
C.N.H. 255 E K-n	1 db
C.N.H. 255 H n-	1 db
C.N.H. 259 C n-H	1 db
C.N.H. 265 L K-H	1 db
C.N.H. – obulus n-A	1 db

II. Lajos

C.N.H. 294 K-B	1525	1 db
C.N.H. 296B n-	1525	1 db

János

C.N.H. 322	1533	1 db
C.N.H. 323 H-	1540	2 db
	F-G	
C.N.H. 323 F-G	1540	1 db

I. Ferdinánd

K-B	1539	1 db
K-B	1543	1 db
K-B	1554	2 db

Miksa

K-B	1576	4 db
-----	------	------

Erdély János Zs. (sic!)

1559	1 db
------	------

Csehország II. Rudolf

1580	1 db
------	------

Karinthia Ferdinánd

1558	1 db
------	------

Karinthia Károly

1573	1 db
------	------

Vence Fran. Donato

1545-53	1 db
---------	------

Vence Laus. Prioli

1556-59	1 db
---------	------

Vence Laus. Prioli

hamis	1 db
-------	------

Spanyol Ferd. És Izabella é.n.

	1 db
--	------

Brakteata-szerű aranypénz Felix

Imago Leonis felirattal

	1 db
--	------

II. Szulejman (sic!)

Török egyiptomi veret	19 db
Török konstantinápolyi veret	6 db
Török Sidre Kaysi veret	4 db
Török Ahmid	1 db
Török bizonytalan	3 db

Ezüstpénzek

Tirol I. Ferdinánd tallér é.n.	1 db
Magyar I. Mátyás denár C.N.H. 232 K-P/X	1 db
Magyar I. Mátyás denár töredék	2 db
Török II. Szulejmán aleppói veret	2 db
Római Hadrianus 117-138 denár lekopott	
Hátlappal	1 db

Összesen: 87 db”

A pénzérmek összetételének különlegessége II. Ulászló obulus aranyveretének megjelenése, valamint a török aranydukátok magas száma (33 db), és ezen belül az egyiptomi veretek magas aránya (19 db). A Nemzeti Múzeumban leltárba vett 508 darab 16–17. századi kincsleletből a Pécs-bányatelepi mellett tizenhét tartalmazott oszmán aranypénzt, az alábbi mennyiségben: Bakonya: 1 db; Blatnica: 1 db; Budavár – Honvédelmi Minisztérium: 6 db; Budavár-Lőpor-torony: 2 db; Denta: 1 db; Galgóc: 1 db; Gyüd: 7 db; Hobol: 2 db; Keszinc: 5 db; Medgyes: 2 db; Nemespann: 1 db; Pusztafogacs: 6 db; Sasvár: 1 db; Szabadka: 6 db; Százd: 1 db; Székesfehérvár: 13 db; Tolna: 44 db.

Ezt az adatsort egészíti ki az utóbbi évek ásatási leletanyagai, a szórványleletek, illetve az erdélyi és szlovákiai, ausztriai leletek alapján végzett gyűjtés (GYÖNGYÖSSY 2004, 37–81). Az ily módon

összegyűjtött, a fent felsoroltakat is magába foglaló, a török pénzforgalom szempontjából elemzett kilencvenhárom éremleletből 49-ben voltak török aranydukátok, kiemelkedően magas számban a fent említett tolnai mellett három esetben (Csanytelek: 75 db, Nagyvár: 27 db, Temesvár – Indóház utca: 42 db).

Az elrejtő személyére, és az elrejtés körülményeire vonatkozóan felesleges különösebb találgatásokba bonyolódni. E tekintetben valószínűleg Lovag Zsuzsával kell egyetértünk, aki a szombathelyi kincslelet elemzése kapcsán arra a következtetésre jutott, hogy az „több polgár együttesen elrejtett érték-tárgyait foglalja magába”, és ugyanezt a véleményt alakította ki a tolnai lelettel kapcsolatban is (LOVAG 1975, lapszám nélkül). Valószínűleg nem járunk messze az igazságtól, ha ugyanezt gondoljuk a Pécs-bányatelepi leletről is.

Jegyzetek

- 1 Legutóbb jelen tanulmány szerzője foglalta össze a kutatás történetét (GERELYES 2002, 195–198), a vonatkozó bibliográfiai adatokat lásd ott.
- 2 Egyes lelet együtteseknek különösen mostoha sors jutott, a Nemzeti Múzeum gyűjteményeinek az 1950-es években történt átszervezése során. Az alább még analógiaként idézendő, 1886-ban bekerült, 10 tételből, valamint a leltárkönyvben nem részletezett, az éremtári jegyzőkönyv szerint 88 éremből álló kispetri leletet (1886. 80.1–10.) az 1950-es évek második felében szétszították az azóta már megszüntetett Középkori Osztály ötvös gyűjteménye, valamint az azóta szintén megszüntetett Újkori Osztály ötvös gyűjteménye között. A leletben talált, római gemmával díszített arany gyűrűt a Régészeti Osztály Római kori gyűjteményében helyezték el (1886.80.9). Az érmek egy része megváltásra került, ezek az Éremtár gyűjteményében találhatóak 1887.3.1–8. leltári számon. A teljes érem-anyagról lista készült: MNM Éremtár 11/1887. A leletet tartalmazó cserépedény a Középkori Osztály kerámia gyűjteményét gazdagította (1886.80.10).
- 3 A leletekben előforduló tárgyak közlésekor általában az érmek alapján adódó záró évet szoktuk megadni, mint a készítés lehetséges, vagy feltételezett végső dátumát. Az éremleletek közlésekor pedig – ha egyáltalán – néhány szavas utalás történik arra, hogy az együtteshez ötvöstárgyak is tartoztak. Ma már klasszikusnak számít Parádi Nándor tanulmánya, aki a 11–17. századi cserépedények kronológiáját a bennük elrejtett éremleletek alapján állította fel (PARÁDI 1963, 205–248).
- 4 Az 1936. januárjában bekerült lelet 1936. 17–1936.28. leltári számokon lett beletárolva a Történeti leltárkönyvbe. A leltárkönyvi bejegyzés szerint pontos előkerülési helye: Pécs- Bányatelep, Istenáldás völgy 25. A vételre, pontosabban a hivatalos megváltásra vonatkozó akta szerint (Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Adattár 16/1936) a múzeum a bekerült ötvöstárgyakat hiánytalanul megtartotta, a 87 db éremnek azonban csak egy részét váltotta meg. Ez utóbbi darabok 31/1936.1–17. leltári számon az Éremtár gyűjteményébe kerültek.
- 5 Ltsz: 1886.80.1. A leletet Szendrei János közölte először, az éremanyag említése nélkül (SZENDREI 1903, 10–11). Mint kiemelkedő jelentőségű ötvöstárgy a lánc szerepel Héjjné Détári Angéla ékszerkönyvében (HÉJJNÉ 1965, 53–54, 20.kép).
- 6 Ltsz: 1891.57.14. Rajzát közölte KÖVÉR 1892, 33.
- 7 Az ecsegi lelet az arany érmeken kívül egy gyűrűt, egy félgombot, valamint kizárólag ezüst, vagy aranyozott ezüst kapocs párokat és kapocs feleket tartalmazott (Ltsz: 1910.191.1–10.) a drégelypalánki lelet a két hajtű mellett ugyancsak kizárólag aranyozott ezüst kapocs párokat, illetve feleket foglalt magába (Ltsz: 1891.51.4; 1891.57.1–11).
- 8 Az ezüst kapocs fél közvetlen párhuzamai a budapesti leletben az 1874.183.18.d. és 1874.183.21.e. leltári számú darabok. A diósgyőri lelet két pohara maradt meg (Ltsz: 1910.112.1–2.) A lelethez tartozó ezüst ruhakapcsok ma már nem azonosíthatók (Ltsz: 1910.112.3–14). A keltezést az 1. sz. pohár felirata (Anno: 1600) határozza meg.
- 9 Budapesti lelet: Ltsz: 1874.183.17.a., likavai lelet: 1878.9. 3 a-b; 4–5; 6; 7; 9.a-b, ecsegi lelet: 1910.191.1., drégelypalánki lelet: 1891.57.3–4.
- 10 Hlatky Mária török gyűrűként határozta meg (HLATKY 1938, 84).
- 11 A likavai gyűrű leltáriszáma: 1878.9.42. Az ovális alakú pecsételő fejjel ellátott 16. századi ezüst gyűrűk néhány jellegzetes példányát az etei lelet kapcsán Parádi Nándor közölte (PARÁDI 1970, 226). A Lakócsa-pulkovapuszta gyűrű: Ltsz: 1927.8.2.

- ¹² A kispetri gyűrű ltsz: 1886.80.5.
¹³ Ltsz: 1874.183.5, 8. (GESZTELYI 2000, 47, 75)
¹⁴ Ltsz: 1886.80.9. (GESZTELYI 2000, 88)
¹⁵ Aktaszám: MNM Éremtár 65/1936.
¹⁶ A jegyzékben rajzban feltüntetett verdejegyeket itt nem ismertetem.
¹⁷ A jelenségre Tóth Csaba hívta fel a figyelmemet, akinek ezúton szeretném megköszönni szíves segítségét. Tóth

Csaba véleménye szerint ezek a pénzek igen ritkák, nem is ismerjük készítésük okait. Valószínűleg próbaveretek lehettek, vagy bemutatódarabok, így nem nagyon vettek részt a napi pénzforgalomban.

- ¹⁸ MNM Éremtár. Éremleletek, 1867–1989. Kézirat.
¹⁹ Érdemes megjegyeznünk, hogy a 93 leletből 23-ban mindössze 1 db török arany volt.

IRODALOM

- GERELYES 2002 GERELYES, I., *Kincsleletek*. In: A 200 éves Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményei. Magyar Nemzeti Múzeum. 2002. Budapest 195–198.
- GESZTELYI 2000 GESZTELYI, T., *Antike Gemmen im Ungarischen Nationalmuseum*. In: Catalogi Musei Nationalis Hungarici Series Archaeologica III. Budapest
- GYÖNGYÖSSY 2004 GYÖNGYÖSSY, M., *Altin, Akce, Mangir ... Oszmán pénzek forgalma Magyarországon*. Budapest 2004.
- HÉJJNÉ 1965 HÉJJNÉ, Détári A., *Régi magyar ékszerek*. Budapest 1965.
- HLATKY 1938 HLATKY, M., *A magyar gyűrű*. Budapest 1938.
- KISS 2001 KISS, E., *Arany művek, köves marhák-ékszerek*. In: A szépség dicsérete. 16–17. századi magyar főúri öltözködés és kultúra. Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest 2001, 31–42.
- KÖVÉR 1892 KÖVÉR, B., *A középkori sodrony-zománcz kérdéséhez*. ArchÉrt 12 (1892) 19–33.
- LOVAG 1975 LOVAG, ZS., *Szombathelyi reneszánsz kincslelet*. Vas megyei Múzeumok Katalógusai 19. Szombathely 1975.
- LOVAG—NÉMETH 1974 LOVAG ZS.—T. NÉMETH, A., *A tolnai XVI. századi kincslelet*. FolArch 25 (1974) 219–244.
- PARÁDI 1963 PARÁDI, N., *Magyarországi pénzleletes középkor cserépedények (XI–XVII. század)*. ArchÉrt 90 (1963) 205–248.
- PARÁDI 1970 PARÁDI, N., *Az etei XVI. századi kincslelet*. BÁMÉ 1970, 23–235.
- VATTAI 1955 VATTAI, E., *Budapesti ezüstlelet a XV–XVI. századból*. BudRég XVI (1955) 207–221.
- SZENDREI 1903 SZENDREI, J., *Régi övek a M.N. Múzeumban*. ArchÉrt 23 (1903) 1–11.
- V. SZÉKELY 2002 V. SZÉKELY GY., *Elkülönülés vagy egységesülés? A hódoltsági éremleletek összetételének strukturális változásai a 16. századi Magyarországon*. In: A hódoltság régészeti kutatása. Opuscula Hungarica III. (szerk.: Gerelyes I.–Kovács Gy.) Budapest 2002, 325–331.

16th CENTURY TREASURE FIND FROM PÉCS-BÁNYATELEP

Extract

The treasure find from Pécs-Bányatelep presented in this study is different from the average both in respect of the coins and the goldsmith's products. Publishing and analysing the two types of constituents is undoubtedly instructive. The hoard find is closed by a coin minted in 1580; it contains a gilded silver chain (Fig. 1.), a hairpin (Fig. 2.), half of a silver clasp (Fig.

3/1.), a pair of gilded silver clasps and two halves (Fig. 3. 2–4), 6 rings (Fig. 4. 1–5.), as well as 87 coins.

We have no reason to doubt that the owner passed all finds, for evaluation, to the museum. The Museum classified the goldsmith's products as first-class objects, to be acquired in any case by the collection, and kept them accordingly. The assemblage of finds,

therefore, should be considered complete. In the light of this statement, the composition of the objects seem rather arbitrary, especially, the number of odd clams is striking. The pieces acquired contain no new types with the exception of the silver ring of Turkish style from the Balkans, all of them are known from other treasure finds as well. On the basis of the analogies of the finds, therefore, the assemblage can be linked to several finds and belongs unambiguously to the treasure horizon of the second half of the 16th century. In respect of the hidden jewellery, the hoard cannot be considered unique. Its special feature is the high ratio of gold and gilded silver objects and the quality of the pieces.

The special feature of the composition of the coins is the appearance of the gold minted obulus of Vladislav (Ulászló) II as well as the high number of Turkish golden ducats (33 pieces), including a high ratio of Egyptian mints (19 pieces). In the collection of the Hungarian National Museum, there are 508 hoard

finds inventoried from the 16–17th centuries, out of which, apart from the Pécs-Bányatelep finds, 17 contained Osman gold coins in the following quantities: Bakonya: 1 piece; Blatnica: 1 piece; Budavár–Honvédelmi Minisztérium (Ministry of National Defence): 6 pieces; Budavár–Lőportorony: 2 pieces; Denta: 1 piece; Galgóc: 1 piece; Gyüd: 7 pieces; Hobol: 2 pieces; Keszinc: 5 pieces; Medgyes: 2 pieces; Nemespann: 1 piece; Pusztafogacs: 6 pieces; Sasvár: 1 piece; Szabadka: 6 pieces; Százd: 1 piece; Székesfehérvár: 13 pieces; Tolna: 44 pieces.

The above list is completed with the excavated material of the past few years, the stray finds as well as evidence from Transylvania, Slovakia and Austria. Altogether, 93 finds with coins are analysed; 49 of them contained Turkish golden ducats, among them, apart from the above mentioned Tolna find, at three localities in considerable quantities (Csanytelek: 75 pieces, Nagyvárád: 27 pieces, Temesvár - Indóház street: 42 pieces).

I. Gerelyes

Magyar Nemzeti Múzeum

Budapest, Múzeum krt. 14–16. Pf. 364.

H-1370